

QƏZET NƏDİR

Seyid Əzim Şirvani

<http://www.kitablar.com>

<http://www.kitablar.org/>

Dün sual etdi bir nəfər cahil--
Ki, qəzetdən nədir bizə hasil?
Bu Həsənbəy nə istəyir bizdən,
Doldurub aləmi quru sözdən.
Danışır gah əkin, ziraətdən,
Gah maşın, gah özgə sənətdən.
Şərh edir gah süd qayırmağı--
Ki, qatıqdan belə çəkin yağı.
Pendiri öyrədir ki, böylə tutun,
Saxlayıb artıcaq bahaya satın.
Gah Amerkadan eyləyir kim yad,
Bu sifət bir maşın olub icad.
Nəyə lazımdı bizlərə maşın,
Nə üçün xəlqin aldadır başın?
Babamız görməmişdi maşın işi;
İngilis kimi tovlayır bu kişi.
Dad edir ki, gərəkdir elm oxumaq,
Çəkmə tikmək və ya ki çit toxumaq.
Biz məgər bilmirik yağı tutmaq,
Pendiri saxlayıb pula satmaq?
Çöldə hər övrəti Qarabağı
Nehrədə çalxayır gözəl yağı.
Biz məgər bilmirik taxıl biçmək?
Nəyə lazımdı maşın öyrənmək?
Şöxmə vacibdi çünki beş cüt kəl.
Biçinə çin gərəkdi, xırmana vəl.
Nə gərəkdir yazıb ki, ol sadə:
Fəhlələr cəng edir Amerkadə.

Bilməmiş rəmzini bu dünyanın
Söyləyir halını Amerikanın.
Hiç doğru deyil bunun nəfəsi,
Nə qəzetdir? Tamam pul tələsi.
Dedim:--Ey cahili-kərihxitab,
Gərçi nadanə yoxdu hiç cavab.
Bu qəzet kim, olub cahanda bina,
Bunu kim ixtira edib aya?
Hansı millət bunu edib icad?
Hansı dövlət edib ona imdad?
Nədir ol millətin görək qərəzi,
«Həst əlbəttə dəriləş mərəzi»[1]..
Hamı millətdə var qəzetlər çox,
Demə kim, bunda hiç faidə yox.
Qəzetin çoxdu xəlqə mənfəəti,
Nə bilir kim ki, yoxdu mərifəti,
Nə deyim, vəhyi-asimanidir ol,
Leykərbabi-hal canıdır ol.
Ümmül-əxbar, müxbirül-əsar,
Kaşifür-rənz, vacibül-əsrar,
Leyk vacibdü şərh edim hali
Səni filcümlə eyləyim hali
Rayizi-malikani-vadiyi-şövq,
Qaidi-sakinani-ələmi-zövq,
Rəhbərü rəhnəvərdü rahnüma,
Cəbrəili-əmini-əhli-səfa.
Özünə eyləyib həmiyyəti fərz--
Ki, edə ələm işrə teyyül-ərz.
Gah olur əsbi-telqrafə səvar,
Şərqdən Qərbə söyləyir əxbar.
Gəh qılır poçtaxanələrdə məqam,
Xəlqə əxbar eyləyir elam.
Nə qəzet, mayeyi-səadətdir,
Nə qəzet, eyni-elmi-hikmətdir.
Xassə «Tiflisski Vestnik»in xəbəri
Yetişir əhli-ələmə səməri.
Bir qəzetdir ki, sadıqül-əxbar,
Müştərisi nücum tək büsyar.
Xassə «Kavkaz» ki, əhli-Qafqazə,
Hər zaman bir xəbər verir tazə».

Xassə ol kim, «Əkinçi»yi-dana
Əhli-islamı eyləyib ehya,
Gah Peterburqdan olur guya,
Gah olur Hindi-Şərqdən peyda.
Gah Dunaydan qəzet verir xəbəri,
Gah Parisdən gəlir onun əsəri.
Kəşf edir karxanədən səməri,
Seyləyir hər kraldən xəbəri.

»[istinad1: Əlbəttə, ürəyində dərdi var.]..

HƏSƏNBƏY MƏLİKOVA
(«Əkinçi» qəzetinə yardım üçün)
Əssəlam, ey əhaliyi-zişan!
Ey olanlar bəla oxuna nişan.
Nə bəla? Cəhlü dərdi-nadanlıq,
Ey tutan cəmini pərişanlıq!
Neçə müddətdi ki, həsənbəyi-zar,
Hüsni-tədbir ilə o fəxri-kibar,
Öz qədimi lisanımızda haman,
Qəzetə çapını edib ünvan.
İzn hasil qılıbdı dövlətdən;
Biz gərək dəm vuraq səadətdən,
Özünə gərçi yoxdu fəidəsi,
Leyk var xəlqə feyzi-zaidəsi,
Feyzi-əvvəl budur ki, müxtəsəri,
Yetirir ol cənab hər xəbəri.
Oluruq hali-aləmə vaqif,
Bu bizə bəs deyilmi, ey arif?
Feyzi-sani budur ki, hikmətdən,
Şərh edir kəsbdən, ziraətdən.
Əkibən elm töxmünü o cənab,
Məzrəi-aləmi edir sirab.
Ol bizə bir səhab-i-rəhmətdir,
Baisi-abruyi-millətdir.
Gərçi hər dildə var qəzətlər çox,

Bizə ondan vəleyk faidə yox.
Bilmirik rus, ya firəng dili,
Hər dilin rəmzini öz əhli bili.
Bizdə yox rusi, həm firəngi səvad,
Olmuşuq türki, farsiyə mötad.
Onu da hiç bilmirik kamil,
Əksəri-xəlv əvamdır, cahil.
Bəs «Əkinçi» bizə münasibdir,
Qiyəti yaxşı, mali-kasibdir.
Bəs «Əkinçi» cəlalımızdı bizim,
Nəsehi-xoşməqalımızdı bizim.
Səy edin, ey gürühi-niksifat!
Etməsi ta bizim «Əkinçi» vəfat.
Sonra göydən əgər enə İsa,
Edə bilməz o mürdəni ehya.
Ey «Əkinçi» xirid edən kəslər,
Verməsə cəngdən «Əkinçi» xəbər,
Qəzetə tərkini etməyin zinhar,
Nə gərəkdir bizə o nəqlü güzar.
Qədəğəndir o növ söhbətlər,
Eşidin pəndlər, nəsihətlər.
Biz gərək səy edək məişət üçün,
Sənəti kəsb üçün, ziraət üçün.

«ZİYA» QƏZETİNƏ

İlahi, bu «Ziya» afaq ara gün tək ziyalənsin!
Ziyai-tələtindən didəyi-ələm cilalənsin!
Ona bəni olan Həci Səidin kövkəbi-bəxti
Səadət mətləindən zahir olsun, incilalənsin.
İlahi, ələm içrə canişini-mülki-Qafqazın,
Ədalət məsnədində yüz min il ömrü bəqalənsin.
Qəzet bir hüdhüdi-zibə, qəzetxanlar Süleymandır,
Yetib Bülqeysi-mənayə gərək onlar Səbalənsin.
Qəzetdir peyki-ruhani ki, söylər sirri-pünhani,
Nə lazım peyki-həq künci-xəfadə ixtifalənsin.

Bu kari-xeyrə kim, bir paktiynət eyləyib iqdām,
Gərək millət qıla himmət ki, ta mətləb ədalənsin.
Məsəldir söyləyib aqıl ki, tək əldən səda çıxmaz,
Gərəkdir əl-ələ vermək ki, ta ol əl sədalənsin.
Çıxan dəm ceybi-qeybi-məşriqi-lareybdən ol əl,
Yədi-Musa kimi ecəz üçün beyzanümalənsin.
Təəssübdən uzaq olmaz, ianət vəqtidir, canım,
Bilib əhvali-afaqı gərək millət səfalənsin.
Həqiqət, yaxşı söz hər kəsdən olsa yaxşıdır, billah,
Təəssüb əhli bu rəmzi-hədisə iktifalənsin.
«Və la-tənzür ilə mən qalə»yə[1] qılsın nəzər hasid--
Ki, ta «Vənzur ilə maqalə»dən[2] çeşmi ziyalənsin.
Məhəbbət töxmin ək sinəndə, ta versin səmər rahət,
Fəzilət nəxlinə rəşk etmə, qoy nəşvü nümalənsin
Miləl beynində bir rəftar qıl qanuni-hikmətlə--
Ki, ta biganələr görsün kəmalın, aşinalənsin.
İlahi, bu qəzetdən şad eylə əhli-afaqı,
Zəri-məskuki-dövlət tək rəvacında rəvalənsin.
Ziyası çün onun xurşidi-bür-ci-Rusiyətdəndir,
Onun təhtəş-şüaində qalıb «Əxtər» sühalənsin.
Qəzet təbində məzun eyləyib bir əhli-idraki--
Ki ta pəndin görüb əhli-məarif iqtidalənsin. .
Bu işlər dövləti-Rusiyyənin ədlilə nəşidir,
Xüdəvənda, bu dövlət günbəgündən etilalənsin.
O şahənşahi-adil, imperaturi-müəzzəm kim,
Hümayi-səltənətdir zillinə dəhr ilticalənsin.
Bizə bu izndən bihəd fəvaidlər ki, hasildir,
Yetişməz intəhayə gər yazam dəhr intəhalənsin.
İlahi, Seyyidin qıl bu düasın sən icabət kim,
«Ziya» gün tək ziyalənsin, cahanə müncələlənsin!

[İstinad1: Deyənə baxma.]

[İstinad 2: Deyilənə bax]

.

«ZİYA» QƏZETİNƏ

Ey «Ziya», ey ziyayi-çeşmi-cahan!
Ey olan afitab tək rəxşan!
Ey «Ziya», ey bəridi-əhli-kəmal,
Nəşri-əxbar üçün açan pərü bal.
Hüdhüdi-nüktəsənci-badi-səba.
Qasidi-xoş-nəsimi-bari-vəfa.
Ey «Ziya», ey bəridi-ruhani,
Kaşifi-rəmzhayi-pünhani,
Ey səvadın səvadi-dideyi-hur-
Ki, savadındı çeşmi-aləmə nur.
Ey olan nəfi aləmə calib,
Sənə əhli-kəmaldır talib.
Ey olan rəşki-tələti-əxtər,
Sənə söylər bəsirət əhli-nəzər.
Yetə hər vəqt söz həqiqətdir,
Hər sözün bir kitabı-hikmətdir.
Hər bəyanın misali-dövri-qədəh,
Yetirir zövq ilə qülubə fərəh.
Ey verən vəcdü zövq Qafqazə,
Səndədir hər xəbər ki, var tazə,
Bu «Ziya» rövşən etdi İranı,
Ey olan əhli-mərifət canı.
Şüərayi-Şəmaxiyü Şirvan
Səndən eyrlər iltica, ey can!
Edəsən ərz ol nikunamə,
Həzrəti-pak şeyxül-islamə--
Ki, əya pişvayi-əhli-kəmal,
Mədəni-feyz, mənbəi-əfzal,
Ey təvarixi-dəhrdən müxbər,
Sənə tarix əhli xidmətgər.
Yazdığın nükteyi-dilaralər,
Bikr məzmunü bikr mənalər
Bu duagulərə olub vasil,
Oldu yüz faidə bizə hasil.
Qismi-əhdi-əşər bəyan oldu,
Dili-əhbab şadman oldu.
Budur ümmid kim, o mövladən,
Bir qədər kəşf edə bu mənadən.
Verə təfsil rəmzi-icmalə,
Gətirə zövq əhlini halə.

Ola lütfü mürəbbiyi-şüəra,
Eyləyə tazədən bizi ehya.
Şad olub mümtərü mücövhərdən,
Edə vaqif bizi bu cövhərdən.
Oldu məlum rəmzi-«Müstəfta»,
Sirri-məbsutü nəqli-müstəsna.
Həm müsərrəh rümuza oldu sərih,
Həm mürəssə bəyanı çıxdı səhih,
Həm mürəttəbdə kəşf olub tərtib,
Həm mütəvvəcdə oldu vəcd nəsib.
Feyz alıb qibleyi-müqabilədən,
Həm müzəlləldə nüktə oldu Həsən.
Cəbri-nöqsanda hasil oldu kəmal,
Mərhəbə, ey sipehri-məcdü cəlal.
Xeyli dəmdən bu feyzə rəğib idik,
Bir əziz ustadə talib idik.
Gərçi bir parə bişüurə bu hal
Eyləməz ləzzət, ey cahani-kəmal.
Çünki nadanda yoxdu zövqi-ülüm,
Olmayıb kəşf o qövmə bir məlum;
Xəlvə əvvam olduğuçün, ey mövla,
Etməz elmin təriqətinə vəfa.
Elmdir neməti-xudayi-cahan--
Kim, edib həqq onu sizə ehsan.
Kimə həqq elm eyləsə əta,
Ona xeyri-kəsir edibdir əta.
Neməti-paki-rəbbi eylə hədis,
Qoy həsəddən ölə bu qövmi-xəbis.
O zaman kim, bina olurdu «Ziya»,
Xatirə gəlmiş idi bu mənə--
Ki, gərək rəyi-paki-zivəri-Şeyx,
Xatiri-atiri-münəvvəri-Şeyx,
Verə musvəddeyi-«Ziya»yə ziya,
Sayəgüstər ola o bali-hüma.
Şükrillillah ki, hasil oldu məram,
Seyyida, şükr qıl bu halə mudam

«ZİYA» QƏZETİNƏ

Ey verən səfheyi-«Ziya»yə ziya,
Ey edən dəhri vadiyi-Sina.
Nəfsi-Firon səndən oldu əlil,
Eylədin ani qərqi-lücceyi-Nil.
Ali-Firon əlində zarü zəlil,
Daimi qalmaz ali-İsrail.
Hansı Fironi-cəhlü kibrü qürur,
Düşməni-əqlü fəhmü huşü şüur
Qoymaz aləmdə elm edək hasil,
Ta olaq bir məqamə biz vasil?
Qurtaraq bu xəyali-vəhşətdən,
Oyanaq bircə xabi-qəflətdən.
Dolana rahi-rüşdə niyyətimiz,
İltiyamın tapa cərahətimiz.
Yaralarmızçün axtaraq məlhəm,
Özgə növ ilə dövr edə aləm.
Oxuyaq biz qəzetlər əhvalın,
Ta bilək əhli-aləmin halın--
Ki, görək xəlq nə kəmaldədir,
Qeyr nə fikr, nə xəyaldədir?
Özgələr eyləyib tərəqqiyi-tam,
Niyə biz qalmışıq bu növ əvam?
Niyə biz bunca bəkəmal olduq,
Ayaq altında payımal olduq?
Bəsdi tədrisi-dərsi-«Kürbəvü muş»,
«Leyli-Məcnun»ü «Vəsfi-badəfüruş».
Demirəm tutma ruzə, eyləmə həcc,
Leyk zahir olubdu üsrü hərəc.
Demirəm ki, nəmaz batildir,
Rədd hər kim deyərsə cahildir.
Demirəm, ey əziz, vermə zəkat,
Ver zəkat, eylə dəmbədəm xeyrat.
Allah ehsanını qəbul eləsin,
Tanrı məqsudini hüsul eləsin.
Nə səbəbdən zəlilü xar olduq,
Ərzəli-xəlqi-ruzigar olduq?
Gər özün tapsan, ey vəfa kanı,
Sənə qurban bu Seyyidin canı!

«ZİYA» QƏZETİNƏ

(İrəvanlı Abbas ağa haqqında)

Mərhəba, ey İrəvanın xaki-zibamənzəri--
Kim, gəlib səndən vücudə əhli-məna sərvəri.
Mərhəba, ey İrəvan, ey məcməül-bəhreyn-əsər,
Bəhrsən, Abbasi-namavər o bəhrin gövhəri.
Gövhəri-qabil, müini-əhli-ürfan, feyzi-həq--
Kim, olubdur zatı bir alicənabın yavəri.
Eyləyib himmət «Ziya» haqqında ol xurşidfər,
Ta «Ziya» olsun cahanda əhli-həqqin rəhbəri.
Aləmə açsın zəbani-pənd, töksün dürrlər,
Zöhrəvü Xürşidü Məh olsun o dürrə müştəri.
Mərhəba, ey sahibi-himmət Məhəmmədzadə kim,
Sən bu imdad ilə şad etdin dili-peyğəmbəri.
Çün qəzetdən şad olur əhli-səvadi-ruzigar,
Sən onu ehya edib, şad eylədin aləmləri.
Sən təki bir beş nəfər qeyrətkeş olsaydı əgər,
Çəkməz idik aləm içrə minnəti-gavü xəri.
Gər qəzet qədrin hələ bilməzsə bu qövm, eybi yox,
İbtidadə hər işi, ari, sanırlar sərsəri.
İbtida Musanı təkzib etdi qövmi-Qibtian,
Bildilər govsaləni məbud qövmi-Samiri.
Aqibət öz nurini izhar qıldı ləmyəzəl,
Oldular ol zatlər hər eybü nöqsandan bəri.
Bilməsə nadan qəzet qədrin, əzizim, nəqsi yox,
«Qədri zər zərgər şünasəd, qədri cövhər cövhəri»[1].
Əhli-ürfanə müin olmaq kəmal istər özü,
Bikəmalın yox kəmal əhlilə meyli-xatiri.
Nükteyi-«mən ləm yərək ləm yörifə»[2] ol qutəvər,
Ta sənə ol nüktə açsın bir mütəvvəl dəftəri.
Sən qəzet tərcihinə aləmləri təhris edib,
Aləmi tutdun əziz, aləmdə xar etdin zəri,
Pul əziz olmuş cahan əhlinə ol qayətdə kim,

Ta sanıllar əskinası Cəbrəilin şəhpəri.
Puldurur məbudu bu xəlqin, nə lazım mərifət,
Simi «ya səttar!» oxurlar, zərrə derlər təngəri.[3]
Seyyida, Abbasə qıl daim dua kim, ol cavan
Həzrəti-Əbbas ilə məhşur görsün məhşəri.
Düşməni-Əbbas ola daim əbusən-qəmtərir,
Görməsin əhbabı üqbadə şərari-Azəri.

[İstinad 1: Zər qədrini zərgər bilər, gövhər qədrini sərraf.]

[İstinad 2: Səni görməyən tanımaz, (hədis).]

[İstinad 3: Tanrı]

BAKI ŞAİRLƏRİNİN TƏRİFLƏRİ

Şirvanə Bakıdan yenə çox töhfələr gəlir,
San Misr karvanı açılmış, şəkər gəlir.
Nazil olubdu ayeyi-rəhmət Şəmaxiyə,
Tulani şüklər eləsəm, müxtəsər gəlir.
Əşari-ruhbəxşdi, ya möcüzü-Məsih,
Əzmi-rəmim zində olub tazətər gəlir.
Abi-bəqayə yetməyimiz oldu aşıkar,
Zülmati-qəmdə Xızr bizə rahbər gəlir.
Yəqubə yetdi pirəhəni-Yusifi-əziz,
Çeşmi-ümidvarə ziyayi-digər gəlir.
Oldu bahar fəsli, açıldı şükufələr,
Nəxli-ümidə, şükr ki, ey dil, səmər gəlir!
Cürmi edibdi çürmümüzü əfv zahirən,
Ol bəhrdən bu sahilə dürrü gühər gəlir.
Səd şükr, əfv olubdu, könül, çürmi-maməza,
Lütf aləminə ol şəhi-xurşid-fər gəlir.
Etmiş o şəh qəzali-Xütən seydinə həvəs,
Şerindən indi rayiheyi-müşki-tər gəlir.
Salik nə silk şəxsdi zahir deyil bizə,
Amma vücudi bizlərə əhli-hünər gəlir.
Şerində dərc olubdu məaniyi-bişümar,
Mudən lətif nüktəsi bariktər gəlir.

Şirayi-şeri nur veribdir Münirinin,
Çərx üzrə müştəri ona şəmsü qəmər gəlir.
Təbi-Müniri şəmsü qəmərdən münirdir,
Baxdıqca şerinə gözə nuri-bəsər gəlir.
Aşiq olubdu nəzmi-Sürəyyayə Fərqədan,
Kəmtər sərayə bir bu sifət tacvər gəlir.
Pərvş-misal nəzmi-Sürəyyadə lütf çox,
Ol əxtəri-münirə Süha bisipər gəlir.
Şirayi-şamdır, ona kəlbül-Cəbar mən,
Bir üstüxani-lütf ilə ol şah əgər gəlir.
Dilxun təxəllüsündə bu rəmz oldu aşikar:
Aşiqdi, çeşmdən üzə xuni-çigər gəlir.
Qan eyləyibdi könlünü bir lalə üzlü yar--
Kim, sinəsində dağləri sərbəsər gəlir.
Mirzə Müsəvvirin qələmi-müşkbarına
Çindir, desəm midadi-siyəh müşki-tər gəlir.
Hər nəqşi-kilki Maniyi-nəqqəşi məhv edib,
Ayineyi-xəyalinə rəngin süvər gəlir.
Müştaqın iştiaqı edib zar könlümü,
Bilməm nə gün Şəmaxiyə ol xoşsiyər gəlir?
Müddətdi Badkubəni ol məskən eyləyib,
Nə bir pəyami-qasidi, nə bir xəbər gəlir.
Ey bivəfa, nədəndi bizi yad etməsən,
Göndər dua o vəqt ki, badi-səhər gəlir.
Tab etmədin cəfalərə qaçdın Şəmaxidən,
Meydani-eşqdir, buna sahib-cigər gəlir.
Verdin məni bu kafər olan bütlərə əsir,
Bir bilmədin ki, başıma axır nələr gəlir.
Qəm çəkmək oldu sən gedəni karü barımız,
Sənsiz bəlalı başımıza yüz xətər gəlir.
Bir səngdil nigarə giriftar olmuşam,
Nə suzi-şəb, nə ahi-səhər kargər gəlir.
Yadi-rüxilə çeşmimə aləm gəlir behişt,
Zikri-ləbilə ağzıma təmi-şəkər gəlir.
Çəksəm bəyanə surəti-hali-nizarımı,
Ayineyi-xəyalüvə qəmdən kədər gəlir.
Qoy söz açılmasın, qəmi biganə bilməsin,
Hərçənd dağ xaməyə, cövlanə pər gəlir.
Məndən deyin Müsəvvirə Şirvanə gəlməsin,
Sərmayeyi-kəmalına gəlsə zərər gəlir.

Qırıxıb Şəmaxidən yola sallıq pəraq tək,
Gər cəngi-Qafilə o səgi-kuzəgər gəlir.
Bunlar zərafət idi ki, oldu Müsəvvirə,
Çün təyyibat əhli-dilə niktər gəlir.
Gəlsə bahar fəsli Müsəvvir Şəmaxiyə,
Billah, baharın üstə bahari-digər gəlir.
Bir yerdə kim, Müsəvvirə Seyyid qulam ola,
Sairləri cənabına bir xaki-dər gəlir.

SƏFA HAQQINDA

Açıl ey dil ki, novruz oldu, həngami-səfa gəldi,
Açıldı qönçələr, güllər, bəhari-dilgüşa gəldi,
Çəmən səhnində çək oldu yenə pırahəni-Yusif,
Züleyxa bəzmi tək gülzarə yüz zövqü səfa gəldi.
Bihəmdülla, qutardıq ol zimistan macərasından,
Yetişdi mahi-fərvərdin, bu fəsli-canfəza gəldi!
Tərəşşöh qıldı baran əbrlərdən səbzəzar üstə--
Ki, guya Xızr üçün zülmatdən abi-bəqa gəldi.
Uzandı ruz şəbdən, nur oldu zülmətə qalib,
Çəməndən zağ getdi, bülbüli-dastansəra gəldi.
Səfərdən gəldi gül, qıldı çəməndə feyzlər zahir,
Bu həm bir feyzi-digər kim, o yari-dilruba gəldi. (...)
Məhəmməd nuri zahir oldu-gün tək kainat içrə,
Ziyalansın gözüm kim, aləmə nurü ziya gəldi.
Gəl, ey ol Kəbeyi-didar üçün həsrət qalan könlüm,
Dolan başınə, qurban ol ki, həngami-fəda gəldi!
Bahar oldu, açıldı lalə, gəldi yari-gülruyım,
Bu gəlməkdən dili-bimarıma yüz min şəfa gəldi.
Gəl, ey mahım ki, sənsiz oldu zülfün tək günüm qarə,
Gəl, ey şahım ki, sənsiz başıma yüz min bəla gəldi!
Açılsın, feyzə yetsin, giryədən bu kur olan çeşmim--
Ki, xaki-məqdəmindən ol nigarın tutiya gəldi.
Bu gün Şirvanə bir gün doğdu kim, görcək təcəllasın,
Fələkdən, həm mələkdən yüz sədayi-mərhəba gəldi.
Dili-məcruhə yetdi, şükrillillah, aqibət məlhəm,
Şikəstə üstüxanımçün bu gün ol mumiya gəldi.

Gədalıqdan qutardım, padşahi-ruzgar oldum--
Ki, başım üzrə həqdən sayeyi-bali-hüma gəldi.
Göründü zülfi-ənbərtarı ol ahunigəh şuxün,
Açıldı Çin qatarı, nafeyi-dəşti-Xəta gəldi.
Tərəhhüm qıl, həbibim, kəsmə lütfün aşinalərdən--
Ki, sənsiz başımə biganələrdən çox bəla gəldi.
Sürudum naləvü əfğan, şərabım oldu göz yaşı,
Nələr çəkdim gör, ey gül, başıma yüz min xəta gəldi!
Xəyalı-kakilü zülfünlə kim, hər canibə baxdım,
Biyaban oldu könlüm, çeşmimə aləm qəra gəldi.
Həvayi-kakilü.zülfünlə düşdüm özgə sövdayə,
Olub divanə hərdəm başımə yüz macəra gəldi.
Məbada inciye tuli-süxəndən ol pəri, Seyyid,
Yetir itmamə kim, bu şəri, hatıfdən nida gəldi!

MƏHƏMMƏD SƏFANIN TƏRİFİ

Ey qəmin bu dili-məhzunə səfa,
Kəbeyi-kuyüvə eşq əhli fəda,
Hər qədər eyləyəsən cövrü cəfa,
Mən sənə eyləməzəm qeyri-vəfa,
Hər nə hökm eylədin, ey mahliqa,
Cümləsi oldu muradınca rəva.

Gözəlim, şimdi nədir fərmanın?
Canı qurban sənə bu nalanın!

Sərvərim, padşəhim, soltanım,
Gülruxüm, sərvqədim, reyhanım.
Ey fərəhbəxşi-dili-suzanım,
Bilmədim noldu mənim nöqsanım,
Döndü, ey mah, belə dövrənəm,
«Yan» dedin hicr ilə, yandı canım,

Gözəlim, şimdi nədir fərmanın?

Canı qurban sənə bu nalanın!

Söylədin eşq ilə zar ol, oldum,
Hicr ilə sinəfıkar ol, oldum,
Nəzəri-xəlqdə xar ol, oldum,
Qəmi ənduhə düçar ol, oldum,
Zarü bisəbrü qərar ol, oldum,
Dedin: «əğyar ilə yar ol», oldum,

Gözəlim, şimdi nədir fərmanın?
Canı qurban sənə bu nalanın!

Ta gözüüm hicr ilə gıryan oldu,
Xatirin gül kimi xəndan oldu,
Döndü vəslin mənə hicran oldu,
İstədin dil ola viran, oldu,
Gənci-eşqin ola pünhan, oldu,
Dedin «olsun ciyərin qan», oldu,

Gözəlim, şimdi nədir fərmanın?
Canı qurban sənə bu nalanın!

Eylədin dövr xilafı-məmul,
Afitabi-əməlim etdi üful,
Bənd olub zülfüvə oldum məğlul,
Deyiləm gərçi bu sövdədə məlul,
«Küntü fil-eşqi zəlumən və cəhul»[1]
Elədim hökmüvü can ilə qəbul,

Gözəlim, şimdi nədir fərmanın?
Canı qurban sənə bu nalanın!

Gündə bir şəbədə ağaz etdin,
Çox olan lütfü bizə az etdin,
Üz verib, qeyri sərəfraz etdin,
Bizi qoydun, onu mümtaz etdin,
Hökmü fərmanuvi ibraz etdin,
Məni hər nakəsə dəmsaz etdin,

Gözəlim, şimdi nədir fərmanın?

Canı qurban sənə bu nalanın!

Ey səri-zülfüvə qurban Seyyid,
Oldu divaneyi-dövrən Seyyid,
Olub əhvalı pərişan Seyyid,
Ağlayır hicrin ilə qan Seyyid,
Oldu topraq ilə yeksan Seyyid,

Gözəlim, şimdi nədir fərmanın?
Canı qurban sənə bu nalanın!

[İstinad1: Mən eşqdə məzlum və cahil oldum]

ABDULLA BƏY ASİ VƏ XUDADAD BƏYİN VƏFATI MÜNASİBƏTİ İLƏ

Bu necə zülm idi, ey çərx ki, bünyad etdin,
Niyə zülm etmək üçün təbüvi mötad etdin?
Bir utan, ey fələki-süflə, bu dövrənindən,
Gör kimi zarü həzin, kimləri dilşad etdin!
Atəşi-hadisədən çox gözü qıldın pürtab,
Min Süleymanı salıb torpağa bərbad etdin.
Gah atıb tiri-bəla oxladın Abdullahı,
Gah çəkib tiği-cəfa qəsdi-Xudadad etdin.
Ta ki, Mərrixə inayət elədin tiği-sitəm,
Bilmədin ki, onu bikəslərə cəllad etdin.
Zülmkar ismi ilə aləmə oldun məşhur,
Yeri, ey çərx, adın batsın, əcəb ad etdin!
Qüssədən günlərimi şamə bərabər qıldın,
Giryədən gözlərimi Dəcəyi-Bəğdad etdin.
Oldu Şirvan mənə Yəqub kimi Beytül-həzən,
Ta ki, kürki-əcəli Yusifə səyyad etdin.
Bilmədim, heyf ki, ey çərx, nə əfsun oxudun,
Qəleyi-Şişədə təsxiri-pərizad etdin.
Hansı Yusif? O əzizi ki, sən əvvəldə onun
Türbətilə şüəra silkinə ustad etdin.
Niyə qıldın onu, ey çərx, sən axırda zəbun,

Bu nə ayinü rəvişdir ki, sən iycad etdin?

Ah, bu hiyləgərin dad əlindən, səd dad!
İstəməz dəhrdə ərbabi-vəfanı dilşad.

Cövgüstər fələka! Bu nə cəfadır, nə sitəm?!
Elədin qamətimi bari-müsibətdən xəm:
Bəs deyilmidi bizə daği-əzayi-Fələki?
Bəs deyilmidi bizə matəmi-Həssani-əcəm?
Bəs deyilmidi bizə daği-Xudadad, ey çərx?
Elədin sən yenə amadə bir özgə matəm.
Nə verirsen bu qədər aləmə dərd üstən dərd?
Nə tökürsən bu qədər könlümə qəm üstən qəm?
Qayəti-hüzn ilə əzbəs ki, yanıbdır çigərim,
Saçılır aləmə odlar nəfəsimdən hər dəm.
Necəsən indi ki, bir ahi-şərarbar çəkim,
Yandırır eyləyim, ey çərx, əsasın bərhəm?!
Zatın olmuş məgər ənduhü bələdən təxmür,
Dəmbədəm aləmə səndən yetişir dərdü ələm?!
Hansı kəsdir ki, ola dəhrdə səndən dilşad,
Hansı dildir ki, ola dövrə səndən xürrəm?!
Neyləyibdir sənə, ey qatili-ənvai-bəşər!
Neyləyibdir sənə, ey zalimi-nəsli-Adəm?
Hər sürurundadı yüz dərdü müsibət müzmər,
Hər nişatındadı min qüssəvü möhnət müdğəm.
Ağlasam ol şəhi-iqlimi-vəfadən ötrü,
Ahü fəryadıma eyb eyləməyin, ey həmdəm!

Necə ah eyləməyim, ah ki, şahım getdi!
Qoydu tənha məni ol püştü pənahım getdi!

Yenə ərbabi-vəfa aləm ara xar oldu,
Əhli-dil ney kimi fəryadə gəlib zar oldu.
Ey könül, bu güli-gülzari-vəfadən ötrü,
Əşki-gülgün ilə gözlər yenə. gülnar oldu.
Dağlardır çəkilən sinələrə lalə kimi,
Ey cünun, seyr elə kim, mövsimi-gülzar oldu.
Ta ki, qər q oldu bəla bəhrinə ol dürri-yətim,
Sədəfi-didələri bir düri-şəhvar oldu.
Mərifət gövhəri olmuşdu cahan içrə kəsad,

Ona sərrafi-əcəl gəldi, xəridar oldu.
Saldı qəm daireyi-möhnətə üftadələri,
Könül ol dairədə nöqteyi-pərgar oldu.
Qafilə etdilər agah çü bu möhnətdən,
Möhnəti-hadisəyi-dəhrə giriftar oldu.
Getdi mirati-dili-safi-Səfadən rövnəq,
Ta ki, bu möhnəti-üzmayə xəbərdar oldu.
Rəğibin rəğbəti bilmərrə gedib dünyadən,
Şad olub mərginə öz ömrünə bizar oldu.
Bixudun əxtəri-iqbalına üz verdi vəbal,
Sabitin kövkəbi-əşki üzə səyyar oldu.
Seyyidi-bəxti-ğəranın günü oldu qarə,
Zövinin çeşminə məcmui-cahan tar oldu.

Saldı torpağə fələk zülm ilə mehrü mahı,
Ya həlak etdi Xudadad ilə Abdullahi.

HACI ƏBDÜLƏHƏD ŞİRVANİYƏ

Gəldi novruz, nigara, yetişib fəsli-bahar,
Gül açar pərdə cəmalından, olar bülbulə yar,
Səhni-gülzarə olur badi-səba ətrfəşan,
Bağdə sünbül açar silsileyi-ğaliyəbar.
Edəcəklər hamısı ləhni-hicaz ilə səda,
Dolacaq Şürü Nəva ilə bu firuzi həsar.
Tuti tutək çalacaq bağdə, bülbul balaban,
Gələcək sövti-dəfü musiqiyü musiqar,
Edəcək rast Əbülçəp dəxi türkü tacik.
Fəsli-novruz Rəhavəndi oxur səlsələ sar.
Nə rəva bir belə mövsümdə, nigara, axır,
Bəxtü dövlət kimi məndən edəsən sən də fərar?!
Gül ola bülbulə həmdəm, mən olam hicrə əsir,
Eyləyəm şamü səhər firqət ilə naləvü zar?
Bu qədər eyləmə bu şiftəyə cövrü cəfa,
Bu qədər aşiqi-dilxəstəni sən eyləmə xar.

Dilbərə, yaxşı deyildir bu hekayət səndən,
Eyləram yoxsa ki, bir zatə şikayət səndən.

Həmdəmə sən təkə ta yari-meyəşəm oldu,
O qara zülf bələsilə günüm şəm oldu.
Tökülüb zülfi-siyəh tutdu rüxi-rəxşanın,
Dedim:--Ey vay, yaman yerdə gün axşam oldu!
Dedim:--Ey şux, haçan səndən olur kam rəva?
Dedi:--Nakamlıq eşq əhlinə bir kam oldu.
Yar olub özgələrin yarı, edər zövqü səfa,
Dili-şuridə əbəş eşqdə bədnəm oldu.
Gəldi novruz, müzəyyən elədi dünyanı,
Bülbüli-xəstəyə güldən yenə ənam oldu.
Dedim:--Ey şux, olub eyd, öpüm qoy əlüvi,
Eyddə bus eləmək sünnəti-islam oldu.
Güldü ol simbədən, söylədi, ey aşiqi-zar,
Səni rüsva eləyən bu təməi-xəm oldu.
Dedim:--Ey müşk-xət, etdin nə üçün məndən rəm?
Dedi kim ahuyi-vəhşini görüb rəm oldu.

Yardən aşiqi-şeydayə təmənnə nə üçün?
Bu təmənnə sənə, ey aşiqi-şeyda, nə üçün?

Şüəra içrə sənəin şöhrət edən nəmin yox,
Yar üçün bəzmi-səfa içrə sərəncamın yox.
Özgələr kimi sənəin yoxdu visaqın, bəzmin,
Məzəvü nöqlü kəbabü meyi-gülfamın yox.
Söyləyirsən özünü Camdən artıq, amma
Meysi-gülfam ilə məmlüvv olan camın yox.
Çeşmi-badamıma həsrətlə baxırsan hərdəm,
Belə zahir ki, sənəin şəkkəri badamın yox. .
Yox diləram sənə şəhrdə məndən özgə,
Görməyən gün bu rüxi-şəmimi aramın yox.
Səri-kuyimdə yatan sübhə kimi bir itcən
Etibarın, şərəfin, izzəti ikramın yox.
Ruzgarın eləyib tirə bu zülfüm tari,
Tarı şahiddi ki, bir xoş keçən əyyamın yox.
Qoymusan dəhrdə sən bülbüli-şeyda aduvi,
Bəzmdə mən kimi bir yari-güləndamın yox.

Qönçə kimi ciyərin, get dəxi, sən qan eləmə,
Mən kimi bir gül üçün naləvü əfqan eləmə.

Dedim:--Ey şəm, sənin hüsnüvə pərvanə mənəm,
Eyləyən eşqdə bu yanmağa pərvə nə mənəm.
Kakilin tarı mənim boynuma vurmuş zəncir,
Bağlamb silsileyi-zülfdə divanə mənəm.
Xalüvün danəsinə cənnəti versəm nə əcəb,
Adəmin züryətiyəm, talibi-ol danə mənəm.
Tutma, ey gövhəri-yekdanə, belə xar məni,
Məxzəni-mərifətəm, gövhəri-şahanə mənəm.
Etmişəm hər nə cəfa eyləsən, ey şux, qəbul,
Can verən rəğbət ilə sən kimi cananə mənəm,
Salmışam boynuma zünnar səri-zülfüvü mən,
Dərdi-eşq ilə dönən dəhrdə Sənanə mənəm.
Gecələr yadi-rüxü zülfün ilə sübhə kimi,
Söyləyən suz ilə, ey şəmruş, əfsanə mənəm.
Kimsə bilməzdi səni eşq ilə əngüştünüma,
Ey edən, qaşı hilalım, səni dürdanə mənəm.

Etmisən hüsn ilə bu aləmə şöhrət məndən,
Yeri vardır edəsən axırı nifrət məndən.

Qönçə vəqti, bu yəqindir, gül olur xar ilə,
O zaman kim açılar, yar olur ağyar ilə.
Bağban zəhmət ilə gülbünü bəslər daim,
Açılıb həmdəm olur gül, vəli, əttar ilə.
Tərbiyə lütf ilə dəryadə edər dürrü sədəf,
Çıxıban həmdəm olur şahı-cahandar ilə.
Çox da, ey ruhi-rəvan, hüsnüvə məğrur olma,
Qalmasan gül kimi bu çöhrəvü rüxsar ilə!
Ta gələr xətt, düşərsən o lətafətdən sən,
Bağ-hüsnün dolacaqdır xəş ilə, xar ilə.
Zülməti-xəttin olur mahi-münir üstə hicab,
Qalısan aləm-ara dərdi-şəbi-tar ilə.
Sonra çox axtarısan hüsnüvü, həm üşşaqi,
Almaq olmaz onu yüz dirhəmi dinar ilə.
Müştəri qəht olu ol iki əqiqi-ləbinə,
Qalmasan gərm lətafətdə bu bazar ilə.

Sənə ondan sonra bir kimsə xiridar olmaz,
Dəxi bu rövnaqi-rüxsar, bu bazar olmaz.
Bu qədər tənqə gətirmə məni, ey qönçədəhan!
Çünki mən istəmirəm faş ola əsrari-nihan,
Bilsə əhvalımı ol mənbəyi-əfzalü səxa,
Mənim əhvali-pərişanıma eylər saman.
Ol səxa kani ki, aləmdə onun feyzindən
Şadü xürrəmdü hamı mərdümi-şəhri-Şirvan.
Seyyidə, alimə, hər növ fəqirə hər il
Əl tutar, sim verər, lütf ilə eylər ehsan.
Getməyib Məkkəyə bir kimsə onun tək getməz,
Xəlqi sirab eləyib, dövlət ilə oldu rəvan.
Edər ənam mənə, xatirimi şad eylər,
Tapılır camdə mey, evdə dəxi süfrədə nan.
Gəlüsən onda visaqimə mənim izzət ilə
Görəcəksən ki, olur nöqlü məzə zinəti-xan.
Həqq onu şad eləsin ki, məni çox şad eləyib,
Nəzəri-mərhəməti Seyyidə var bipayan.
Sadiqin toyunu etsin ona allah nəсіб,
Şad olaq, eyş qılaq bərbətü tarü xoşxan.
Düşməni-bəxti görüb dövlətini xar olsun,
Ey xuda, hasidinin mənzili olsun niyran.
Həzrəti-Xızr kimi ömr eləsin aləmdə,
İstəkanında ola çayı zülali-heyvan.

Görməsin gülşəni-iqbali xəzandan xələli,
Bəhəqi-seyyidi-səccad hüseyin ibn-Əli.

Seyyida, çünki bu tərcii sən etdin təhrir,
Qıl xiyabani-behişti kimi hər yan təstir.
Göndərib şerüvi qıl hacı Rizadən xahiş,
Xidməti-hacı Əhəddə edə anı təqrir.
Çünki var onda fəsaḥət, oxur əşarı gözəl,
Pakdil, pakgühərdir özü bir pakzəmir.
Var ümidim ki, Əhəd pakə xudavəndi-əhəd,
Dövlət ilə verə əbnayi-zamandan tövfir.
Ruzi-əzzəldə onun tiynətini dəsti-qəza
Abi-əltafi-səxa ilə edibdir təxmir.
Ona yox lütfü əta, cudü səxavətdə şəbih,

Ona yox feyzü səxa, bəzlü inayətdə nəzir.
Necə ki, Seyyidi-şəhri-şüərayi-Şirvan,
O sifət hacı Əhəd oldu səxavətdə şəhir.
Bilirəm nəsl-i-Hüseynə edəcək Hacı əta,
Maneyi-xeyr əgər olmasa bir Şümri-şərir.

Seyyida, xətm-i-kəlam eylə ki, gəldi bu nida;
«Lənətüllahi əla manei-xeyrən əbəda»[1].

[İstinad1:Xeyrə mane olanlara allahın əbədi lənəti olsun.]

MİSKİN DÜNYADAN ŞİKAYƏT

Cahan mülkündə zər müşkül-güşadır,
Nə mətləb istəsən ondan rəvadır.
Əgər bir kəsdə olsa mali-dünya,
Təməmə xəlq onıyla aşınadır.
Gədani zər qılır aləmdə sultan,
Əgər sultan ola bizər, gədadır.
Bu söz şərən əgər küfr olmasaydı,
Deyərdim filhəqiqət zər xudadır.
Desəm gər qaziyül-hacat, həqdir,
Desəm gər kaşifül-qəmdir, rəvadır.
Mühafillər içində əğniyanın
Kəlamı san kəlam-i-evliyədir.
Əgər bir kəs mənim tək olsa müflis,
Kəlamı kizbdir, qövlü xətdir.
Könül, qəm çəkmə müflislər pənahi
Vəliyyül-həq Əliyyül-Mürtəzadır.
Vəsiyyə-i-Əhmədi-mürsəl ki, zati
Həman məmsusi-zati-kibriyədir.
Onun vəssafi-zati-bimisalı hamı
Quran, nə tənha «hələtədir».
Fütüvvət kişvərinin padşahı
Bilir aləm ki, «Şahi-lafətədir».
O əllər kim ki, tutmaz damənindən,
Könül, dusti-Əli, dusti-xudadır:

Fəda ol dəstə kim, Mərhəbfikəndir,
Fəda ol şəstə, kim, Xeybərgüşadır.
Əlidir caili-ərzü səmavat,
Əli xəllaqi-yeksər masəvadır.
O əldən tinəti-Adəm müxəmmər,
O yüzdən mahi-gərdun biziyadır.
Əlidəndir vücudi-güll mövcud,
Əli bənnə, Əli dəhrə binadır.
Özü məxluqdur, əmma o sərvər
Həman xəllaqi-ərzü həm səmadır.
Qəsimi-cənnəti duzəxdır ol şəh,
Şəfii-ərseyi-ruzi-cəzadır.
Yetiş fəryadinə, ya şahı-Xeybər--
Ki, Seyyid bir qulami-rusiyadır!

FƏRHAD MİRZƏYƏ

Ey könül, bir mücdə ver kim, cismə ondan can gəlir,
Can çıxar şövq ilə istiqbalə kim, canan gəlir.

Bu hamən fəsl-i-humayundur çıxıb Mizandən,
Bür-ci-Əqrəb seyrinə xurşidi-nurəfşan gəlir.

Bür-ci-mizandan gələn xurşidi-rəxşandır və ya
Sahəti-İrandan şahı-fələkfərman gəlir.

Ya Süleymandır büsat üzrə və ya Kənandən
Ərzi-didar etməyə Misrə Məhi-Kənan gəlir.

Verdilər dün mücdə kim, məhruseyi-Tehrandən
Sahəti-Qafqazə bir şəhzadəyi-dövrən gəlir.

Xosrovi-şirinzəban Fərhad Mirzə kim, bu gün
Şəkkəri-mədhilə tuti tək mənə əlhan gəlir.

Bağlayıbdır Kəbəyi-məqsudə ehrami-səfa--
Kim, minayi-eşqdə zibh etməyə qurban gəlir.

Zilli-həqdir Nasirəddin şəh, bu anın sayəsi,
Sayeyi-sultanda müzmər sayeyi-yəzdan gəlir.

Əhli-islamı sərəfraz etməyə hər səfhədə
Lütfi-həq, bürhani-mütləq, ayeyi-Quran gəlir.

Lütf ilə feyzi-qüdumindən bu rizvanbargah
Etməyə Rusiyyə mülkün rövzeyi-rizvan gəlir.

Həbbəza, ey dövləti-Rusiyyə, fəxr et kim, sənə
Bir hümayi-övcü-istiğna bu gün mehman gəlir.

Seyti-ədliylə bu gün məmlüvv edib afaqı kim,
Söyləyirlər tazədən Şirvanə Nuşirvan gəlir.

Bistümi-mahi-siyami eydi-Şəvval et, könül--
Kim, bu gün Şirvanə ol Mehrü Zühəl dərbən gəlir-

Mən deməzmidim, könül, qəm çəkmə dərdi-fəqrdən—
Kim, olur bir gün ki, axır dərdüvə dərman gəlir?

Mən deməzmidim ki, qalmaz çox da bijən cahdə.
Qurtarırsan qüssədən çün Rüstəmi-dəstan gəlir?

Daim olmaz səfheyi-aləmdə Keyvan cəlvəgər,
Müştəri iqbal edir, ol kövkəbi-rəxşan gəlir.
Daim olmaz Şahidani-bağ Bəhməndən təbah,
Açılır gülşəndə güllər, mövsümi-niysan gəlir,

Daim olmaz Yusifi-Kənanə qəhti-müştəri.
Bir əzizi-Misr olur peyda, şəhi-saman gəlir.

Şükrillillah, gəldi bir şəhzadəyi-vala gühər--
Kim, səxasın gər görə hatəm, gözündən qan gəlir.

Ey fələkçakər ki, hər gün dərgəhi-əfzalüvə
Əl açıb sailliyə yüz Hatəmi Nəman gəlir.

Sənsən ol xaqangühər kim, mətbəxi-ehsanüvə
Kəsə əldə Çindən Fəğfur ilə Xaqan gəlir.

Gər səni Qeysər desəm, vardır qüsuri nəzmimin,
Gər səni Kəsra desəm, əlbəttə kəsri-şan gəlir.

Gər desəm xurşidi-rəxşansan, zəvalım var mənim,
Gər desəm mahi-fələksən, söz mənə nöqsan gəlir.

Bilmişəm, ey məzhəri-əsməi-hüsna kim, nəsən,
Gərçi fikri-bikrimə hər ləhzə bir ünvan gəlir.

Aləmi-nasut üçün qövsi-nüzulün teyy edib,
Surəti-insan ilə dünyaya bir rəhman gəlir.

Ey riyazi elminin aləm ara İqlidisi,
Məktəbi-təlimüvə dərs almağa Loğman gəlir.

Versələr əhbabüvə gər dəhr lütfündən sən,
Zəhri-qatildən xəvasi-çəşmeyi-heyvai gəlir.

Düşmənin gər abi-kövsər içsə guya zəhr içər,
Dideyi-bədxahüvə bağı-cinan niran gəlir.

Sərvərə, alinəcada, şahı-gərdun rufəta,
Ey ki, vəsfindən tənə-əfkarə hər dəm can gəlir.

Mövsümi-əhyadə gəldin xitəyi-Şirvanə sən,
Mürdələr ehyasına həqdən bu gün fərman gəlir.

Barilaha, bu səfər olsun mübarək kim, sənə
Bu səfərdən buyi-xeyr, ey şahı-zil ehsan, gəlir.

Yavərim ol, qıl bu gün lütfünlə ehyə Seyyidi--
Kim, sənə məhşər günü yavər şahı-Mərdan gəlir.

qəsidə

Söylədim yarə ki, ey məh, gəlib əyyami-bahar,
Güldü naz ilə ki, bilməm yenə bu sözdə nə var.
Dedim:--Ey mayeyi-can, gülşənü səhra dəmidir-
Ki, gülü laləyə pirayz qılır badi-bahar.
Pərdədən çıxdı yenə gülşən-ara şahidi-gül,
Qalmadı xatiri-bülbüldə dəxi səbrü qərar.
Sünbülün türresini şənə qılıb badi-səhər,
Kuhü səhraları hər ləhzə qılır qaliyəbar.
Dəşt-ara qülqüleyi-qümriyü sarü səlsəl
Nərgisin açdı gözün xabdən etdi bidar.
Lalə doldurdu meyi-jalə ilə camını kim,
Bağ şahidlərini qoymaya bir dəm huşyar.
Bir tərəf tarü dəfü hayü heyi-sadəpərəst,
Bir tərəf nayü neyü nöqlü meyi-badəgüsar.
Qarışıb bir-birinə şeyxü müridü mürşid,
Səhni-gülzarı qılır seyr, çıxıb xurdü kübar.
Dedi:--Ey aşiqi-dilsuxteyi-xamtəmə,
Belə bihudə xəyalatdən et istiğfar!
Aşiqi-zarə nə lazımdı təməşayi-çəmən,
Talibi-yarə nə hacətdi həvayi-xəsü xar?
İstəsən lələvü gül, qıl rüxi-alimə nəzər,
Eyləsən meyli-çəmən, et səri-kuyimə güzar.
Qönçəni eylə təsəvvür ki, dəhanım kimidir,
Leyk yox qönçədə hərgiz belə şirin göftar.
Sünbülü tut ki, səri-zülfümə bənzər, amma
Bağlıdırmı ona zülfüm kimi yüz min dili-zar?
Hanı zülfüm kimi sünbül, hanı ruyim kimi gül,
Hanı güldə bu tərəvət, hanı sünbüldə bu tar?
Ola bir yerdə ki, zülfi-siyəhim nəfəgüşa,
Nə rəvadır ki, edə ərz mətəin əttar.
Nərgizi tut ki, bileyneh, elə, bənzər gözümə
Hanı nərgizdə bu qəmzə, hanı onda bu xumar? !
Tutalım ki qədi-movzunuma xud bənzər sərv

BU rəvişdə hanı bir sərvdə movzun rəftar?

BAHARİJJƏ

Dəmi ki, etmiş idi dərdü qüssə könlümü xun,
Məlalü möhnətimi ejləmişdi çərx füzun,
Nə bir rəfiq ki, bu qəmdə qəmküsarım ola.
Ənisi-xatiri-qəmdidəvü fikarım ola,
Gözüm pijaləsi məmlüvv əşki-həsərət ilə.
Keçib məlalilən əjjam min kədürət ilə.
Könüldə jüz qəmi möhnət, nə taqəti-təqrir,
Nə dərdü qüssəyə çarə, nə möhnətə tədbir--
Ki, bir rəfiqi-vəfaşivəvü kərəmkirdar,
Təriqi-lütf ilə dildarlıq qılıb izhar.
Dedi ki, ej bu cahanda səramədi-üşşaq,
Hərifi-məclisi-rindan, rəfiqi-xoşəxlaq,
Zəmanə əhli səni əhli-dil edəllə hesab,
Həmişə maili-ejšü nişat, çəngü rübab.
Bəiddir ki, məqamın ola bu guşəji-qəm,
Məlalü möhnət ilə jar, dərd ilə həmdəm.
Əcəb bu qəflətə səndən, bu guşəji-pünhan,
Ələlxüsus ki, fəsli-bəhardır bu zaman.
Edib nəsimi-səba kuhü dəşti müşkamiz,
Tutubdu səhni-gülüstanı səbzeji-novxiz.
Füruği-çöhreji-gül səhni-bağə nur salıb,
Nəvəji-bülbülü qümri cahanə şur salıb.
Behişt səfhəsi tək səhni-bağ xürrəmdir,
Bənəfşə--susənə, nəsrinə--lalə həmdəmdir.
Sədəji-kəbki-xüramanü naleji-dürrac,
Qərarü səbrini eşq əhlinin edib tarac.
Ajağə dur ki, edək bir zaman səjahəti-bağ--
Ki, bəlkə nəfheji-güldən edək əlaci-dimağ.
Məni-şikəstəkönül, dərdü qüssədən əfkar,
Bu qissəni eşidib ləəlacü həm naçar
Səyahət əzmi ilə üz qoyub gülüstanə,

Bəli bir əldə sürahi, bir əldə peymanə.
Fəzayi-gülşəni gördüm əcəb dilaradır,
Həvayi-bağ fərəhbəxşü rahətəfzadır.
Behişt əlaməti gülzardən bürüz etmiş,
Şükufə xələti-əşcarı nüqrəduz etmiş.
Görüb bu növ ilə gülzarı xürrəmi şadab,
Xitab saqiyyə qıldım ki, bir qədəh meyi-nab!
Edib piyaləni ləbriz söylədi saqi--
Ki, yoxdu zəhri-qəmin bundan özgə tiryaki.
Əzəl piyalə ki, əvvəl qədəmdə nuş etdim,
Nəvayi-faxtədən bu sədanı guş etdim--
Ki, ey şəvahidi-gülzar, sakinani-çəmən,
Edən bu rövzeyi-cənnətmisal içində vətən.
Bilin ki, xosrovi-gülqunqəbəyi-xitəyi-bağ
Sizə bu növ ilə hökm etdi, ta edəm iblağ--
Ki, ta qüdumi-bəhar ilə bağıdır xürrəm,
Büsati-işrətidən xali olmayın bir dəm.
Büsati-işrəti çəksinlə tərifi-gülzarə,
Kimisi dairə götsün, kimisi nəqqarə.
Bənəfşə zülfünə badi-səba yetirsin tab--
Ki, tutsun aləmi yeksər şəmimi-ənbəri-nab.
Qəbəyi-lalə bu mövsümdə ləlfam olsun,
Bəşərti-inki əlində müdam cam olsun.
Gərək bu bəzmə verə əndəlib sövti rəvac--
Ki, hüsni-sövtə bu fərxəndə bəzmdir möhtac.
Kənari-cuydə sərvə-səhi məqam etsin,
Vəli gəlib-gedənə yaxşı ehtiram etsin.
Səyahət etməyə gülzarə hər kəs etsə xüram,
İcazə verməyə şimşadə eyləsin iqdām.
Bisati-səbzəni ta bir kəs etməyə pamal,
Əlində xəncər ona susən etsin istiqbal.
Yetirdi çün bu pəyamı o mürği-xoşəlhan,
Gəlib nəşatə gülü lalə, sünbülü reyhan.
Məni-füsürdə bu halı görüb, gəlib halə,
Dedim:--Səbəb nədi, saqi, bu qədr ehmalə?
Edib piyaləni ləbriz ol nikuməslək,
Tutub bərabərimə söylədi: «həni ən lək»[1]
İkinci camı ki, nuş eylədim məni-məcnun,
Edib xümarımı əvvəlki camdən əfzun,
Zəmanə dərdü məlalından etdi könlümü pak,

Gətirdi şurə məni, baş açıq, giriban çak.
Dedim ki, bir dolanım canibi-gülüstanı,
Tapım qərargəhi-bülbüli-xoşəlhanı--
Ki, həm nəvası ilə bir zaman olum dilşad,
Qüdumi-güldən edim həm ona mübarəkbad--
Ki, var onun da mənim tək başında sevdası,
Çəkib fəraq ələmin, vəsdir təmənnası.
Könül bu fikrdə, göz maili-nəzareyi-bağ,
Fəzayi-gülşəni seyr etməyə götürdüm ayağ--
Ki, bir pərivəşə çeşmim sataşdı, gözləri məst,
Gəlib xüramə ki, ta sərvə-nazı eyləyə pəst.
Fəriştə xuyü firəngi-xisalü kafərkiş,
Xədəngi-qəmzəsi hazır könüllər etməyə riş.
Tökübdü tərifi-binaguşə türreyi-müşkin,
Salıbdı çöhreyi-xurşidə müşki-tərdən çin.
Kəməndi-zülfünə təhriki-şanə vermiş tab,
Mərizi-eşqə ləbi-ləli şərbəti-innab.
Çəkibdi lövhi-cəbinində dəsti-qüdrəti-həq,
İki hilal, vəli, müşkdən verib rövnəq.
Olub mənimlə müqabil o dilbəri-tənnaz,
Təriqi-tənz ilə dürci-əqiqin eylədi baz--
Ki, «mərhəbə ləkə», ey şairi-bədii-kəlam,
Sənə səyahəti-gülşən mübarək ola müdam!
Məgər gətirdi səni təngə eşq sevdası--
Ki, oldu seyri-çəmən xatirin təmənnası?
Dedim ki, ey məni rüsvayi-xəlv edən dildar,
Büti-Məsihtəkəllüm, nigari-xoşgöftar,
Xədəngi-qəmzən edib, bəs deyilmi könlümü riş,
Dəxi bu söz nə rəva zəxmim üzrə vurmaq niş?
Həmişə istərəm olsun qəmin könlüdə füzun,
Mələlü möhnəti eşqinlə bağrım olsun xun.
Kəməndi-həlqeyi-zülfünlə gərdənim ola bənd,
Neçin ki, layiqi-divanədir həmişə kəmənd.
Vəli həvayi-çəmən kuyüvün nişanəsidir,
Cəmalı-lələvü gül ruyüvün nişanəsidir.
Edəllə bir-birə lafi şəvahidi-gülzar,
Bizimlə həmdəm olan istəməz bir özgə nigar.
Gəlib itabə bu sözdən o mahi-müşknıqab,
Məni-şikəstəyə bu nəhv ilə yetirdi cavab:
Mənim ki, hüsnü cəmalım salıbdı aləmə şur,

Cəmalü surətinə, söylə kim olub məğrur?
Dedim ki, qəddin ilə sərvə-naz eylər laf,
Dedi:--Güman budu, qəddim görə, verər insaf.
Dedim:--Bənəfsə edər laf o zülfədən izhar,
Dedi:--Əbəs döyü başı aşağı, xicləti var.
Dedim:--Durubdu üzün qarşısında lələyi-al,
Dedi:--Onu da edər şərmsar üzündəki xal.
Dedim:--Gözləndi həmçəşm nərgisi-məxmur,
Dedi ki, gözlərimi görsə gözləri olu kur.
Dedim:--Dəhanuva bəs qönçənin nə nisbəti var?
Dedi:--Dəhanıma bənzər və leyk yox göftar.
Dedim:--Ləbinlədi gül-bərgi-tər mübahisəsi,
Dedi:--Xəzanın ona tez yetər həvadisəsi.
Dedim:--Qaşınla müqabil durub fələkdə hilal,
Dedi ki, çərxə qaşından düşüb bu türfə misal.
Dedim:--Üzünlə bərabər tutar özün məhi-tam,
Dedi:--Edən onu sərgəştə bu həvəsdi müdam.
Dedim ki, ləlüvə bənzər əqiqi-rümməni,
Dedi:--Bəli, əgər etsəydi xəndə pünhani.
Mənim ki, hüsnü-cəmalımda əqlidir heyran,
Səbəb budur ki. mənəm bəndeyi-şəhi-imkan.
Dəxildir bu şəhə Seyyidi-ələmpərvər,
Cəza günündə onu qoyma zar, ey sərvər.
Şəhi-sərir-i-xilafət, əmiri-hadiyi-rah,
Əmiri-ənfüsi-afaq Əli vəliyullah.
Vəsiyyi-mütləqi-xeyrəlbəşər, imami-mübin
Müini-məzhəbü millət, şəhi-Qiyasəddin.

qəsidə

Dün ki, xurşid üzünə əbri-siyah oldu hicab,
Müşkdən arizinə şahidi-çin çəkdi niqab.

Nisfi-şəb çeşmi-kəvakib kimi həngami-səhər

Tutdu asayiş üçün əhli-cahan çeşmini xab.

Məni-dilxəstə, könül içrə xəyali-ləbi-yar,
Mən ki, möhnətzədə başımda xumari-meyi-nab.

Sübhədək didəyi-əxtər kimi bidar gözümlə,
Zarü əfkarü dilazürdəvü məşğuli-kitab.

Nagəhan həlqeyi-dərdən ucalıb çərxə səda,
Lərzə əndamıma düşdü, eşidib, çün simab--

Ki, xudaya, bu zaman kimdü bu qapuni döyən,
Deyiləm bir kəsə mədyun ki, gəlib alsın hesab

Və nə mən bir kəs ilə eyləmişəm cəngü cədəl,
Gələ fərraş mənə etmək üçün zəcrü əzab.

Bu nə məsciddü ki, hər ləhzə qapusun açılar,
Bu nə meyxañdö kim, istəyələr cami-şərab.

Bu nə həmmami-Sifahandu ki, vəqtü bivəqt,
Xəlq qüsl etmək üçün eyləyə hər ləhzə şitab.

Bu deyil hacı Kamal oğlu Təqinin otağı,
Nisfi-şəb söhbət üçün eyləyələr dəqqül-bab.

Əlqərəz, xəvfü rica ilə ayağə durdum,
Pəsi-dərdən ona verdim bu təriq ilə cavab.

Kimsən, aya nə işin var bu şəbi-tardə kim,
Salmısan günbədi-gərdunə səda, xanəxərab?

Azmısan yol bu şəbi-tirə müsafirsən əgər,
Karivangah deyil bu, yeri, tut rahi-səvab!

Qəsəm ol münimü fəyyazə ki, sailsən əgər,
Yoxdu bir şey ki, verib hasil edəm əcrü səvab.

Eşidib bu sözü səsləndi ki, ey divanə,

Bu nə əfsanə süxəndir, bu nə bihudə cavab?

Bildim ol dilbəri-mehparədi kim, eşqindən
Yox idi dildə təvan bu dili-qəmdidədə tab.

Sıçrayıb bərq tək açdım qapını sürətlə,
Gördüm ol mahı töküb gün üzünə ənbəri-nab.

Xali-müşkini onun tərfi-ləbi-ləlində
Elədir, sanki qonub kuzeyi-şəkkərdə zübab.

Zülfi-pürçinü girehgiri rüxi-alında,
Sanki bir əqrəbdir müşk ilə etmiş məhtab.

Arizi üzrə ərəq sanki gül üzrə şəbnəm,
Ya düzülmüş təbəqi-lalədə löluyi-xoşab.

Öldürüb bir neçə yüz aşiqi-sərgərdanı,
Eyləyib əllərini qan ilə ol şux xizab,

Dedi:--Ey Seyyidi-biçarə, nolubdur ki, sənə,
Rahəti-xabdədir xəlq, vəli sən bixab?

qəsidə

Afərin, ey əhli-sünnət vəl-cəmaət, afərin!
Ey edənlər xəlqə izhari-səxavət, afərin!

Var imiş sizdə həmiyyət, ey güruhi-bavəfa,
Binəvalər xeylini etdiz himayət, afərin!

Pul yığib etdiz zəkat ilə qəni müflisləri,
Var imiş sizlərdə asari-zəkavət, afərin!

İki min üç yüz nüfusun rizqinə zəmin olub

Eylədiz ərzaq möhtacə zəmanət, afərin!
Müttəsəf olduz sifati-rəbbi-rəzzaq ilə siz,
Eylədiz eytamü miskinə kəfalət, afərin!

Pul yığıb, buğda alıb tutduz əlin miskinlərin,
Ac qalanlar tapdı ker kim, istirahət, afərin!

Sədri-məclisdən bürüz etdi bu tədbiri-səvab,
Afərin, ey məsdəri-izzət, sədarət, afərin!

Adəmi Həvvanı bu buğda ilə şad eylədiz,
Baği-cənnət tapdı bu işdən xəsarət, afərin!

Adəmin övladına buğda ilə etdiz kömək,
Qoymadız ol həzrəti çəksin xəcalət, afərin!

Çıxdı cənnətdən yeyib buğda babamız çün bizim,
Eylədiz buğdayə siz yaxşı siyasət, afərin!

Bir neçə anbarlarda buğda olmuşdu nihan,
Tapdız ol buğdanı, ey əhli-rəşadət, afərin!

Adəmin övladına verdiz dəyirmanlar ara,
Əzdilər un tək onu, tapdı xəsarət, afərin!

Etdilər tənnurlərdə bərrə tək büryan onu,
Qıldılar buğdayə izhari-ədavət, afərin!

Atəşi-fəqri məsakinə gülüstan eylədiz,
Eyləsin sizdən Xəlilulla fəxarət, afərin!

Həq-təala razı olsun sizdən, ey əhli-səxa,
Qoymaduz çəksin dul övrətlər əhanət, afərin!

Bu bahalıq ildə, bu şiddətli sərna günləri
Gərm edib miskinləri etdiz ianət, afərin!

İmperatori-müəzzəm eyləmişdi həm kömək,
Çox rəiyyət xatirin etdi rəayət, afərin!

Tutdu miskinlər əlin ehsani-bipayan ilə,
Afərin, ey şah-iqlimi-ədalət, afərin!

Əlli ildə böylə il aləmdə bir dəfə düşər,
Etdiz, eyərbabi-himmət, rəfi-üsrət, afərin!

Sali-milad ilə yazdım bu ilin tarixini,
Ta Məsihadən bizə olsun kəramət, afərin!

Bir cidavü iki mehməl sıfır onun tarixidir,
Afərinlər, Seyyida, ruhi-fəsaḥət, afərin!

qəsidə

Ey dadmayan zəmanə ara eşq şərbətin,
Bəs ağzının haçan bilisən söylə ləzzətin?
Get rahat ol, səninlə bizim yoxdu karımız,
Qoy biz çəkək bu badiyənin bari-möhnətin.
Biz xazini-əmanəti-eşqik ki, kirdgar,
Sənduqi-sinəmizdə qoyubdur əmanətin.
Eşq olmasaydı, olmaz idi hüsn müştəhir,
Hüsn olmasaydı, eşq itirmişdi şöhrətin.
Ərz etdi hüsn aləmə məşuqeyi-əzəl,
Eşq eylədi qəbul onun dərdü zəhmətin.
Eşq idi kim, Xəlilini hifz etdi nardən,
Söndürdü bir xitab ilə narın hərarətin.
Məcnunu Hüsn-Leyli idi dərbədən qılan,
Eşq idi artıran buların bunca rütbətin.
İsanı çərxi-çarümə qalxızdı eşqi-həq--
Kim, vasil etdi xaneyi-xurşidə rüfətin.
Şirinin eşqi eylədi Fərhadı təlxləmə,
Əzra həvası Vamiqin artırdı xiffətin.
Hüsn idi Yusifi eləyən şöhrəti-cahan,
Eşq idi artıran o Züleyxa məhəbbətin.
Hüsn ilə eşq olmasa, hasil nə dəhşətdən,
Bieşq kimsə anlamayıb sirri-xilqətin.

Sövt ilə hüsn nuri-əla nurdur gözümlə,
Məndən soruş bu töhfələrin qədrü qiymətin.
Davud hüsn-sövtini Talutdən soruş,
Calut anlamaz bu işin sirri hikmətin,
Ləhni-hudilə şurə gəlir naqeyi-ərəb,
Ey şeyxi-kəcməniş, oxu bari rəvayətin,
Ey şeyx, sanma eşqi-məcəzi bu eşqi sən,
Bu nüktənin məcazdə gördüm həqiqətin.
Hər yerədir xudayi-əhəd nuru cəlvəgər,
Vəhdət gözilə bax, biləsən sirri-vəhdətin.
Geyr əzvicudi-həq yox imiş cəlvə göstərən,
Gördüm mən, eyni vəhdət imiş cümlə kəsrətin.
Aləmdə olsa idi xudabən olan gözün,
Hər şeydə sən görərdin əyan həqq surətin.
Ol gün ki, gördü yarımı Adəm, behiştədən
Düşdü həvayi-vəslinə, tərək etdi cənnətin.
Axırda oldu mütəkifi-bəbi-dövləti,
Dərüssələmə vasil olub tapdı behcətin,
Seyr et Nəcəf diyarını, qap dərri-vəhdəti.
Bündən ziyadə mən nə açım yar söhbətin?
İnsanı xəlvə eylədi öz surətində həqq,
Bax arizi-nigarıma, gəl gör əlamətin.
Varımdı Misri-qəlbə bir Yusifi-əziz,
Həq doldurubdu könlümə mehrü müvəddətin.
Ol Yusif eşqi eylədi vadar kim, mənə
Təhrir edim bu növ ilə Yusif hekayətin,
Gəh qazeyi-kəlam qılar Hüsn-Yusifi,
Gəh fəş edər o mahnə Züleyxa iradətin.
Şayəd ki, rəmzdən olan ağah halıma,
İzhar edə bu aşiqi-zarə inayətin.
Ey dil, bu halə gətirdi səni badeyi-vilə,
İnkər qılma piri-muğanın kərəmətin.
Seyyid, bir özgə rəmz göründü bu nəzmdən,
Hal əhlinin bu rəmz füzun etdi halətin.

ŞƏRAB HAQQINDA

Evlər yıxıldı dəhrdə şüribi-şərabdən,
İbrət götür şərabın üzündə hübabdən,
Hali-hübab mətləbimə bir işarədir,
Bu ariyətsərədə sözüm istiarədir.
Əql ilədir şərəfəti-insan zəmanədə,
Pamal qılma əqli şərabü müğanədə.
Mey bəzminin dolanma, əzizim, kənarına,
Dəyməz səfayi-badəyi-gülün xumarına.
Hər kimsənin ki, xatiri mail əyağədir,
Tutmaz əlini əql ki, meyli əyağədir.
Badə dimağı fasid edər, ehtiraz elə,
Naçar eyləsən bu təbəhkarı, az elə.
Təqlid ilə bu mətləbi mən qılmıram bəyan,
Bir neçə dəfə badə içib etdim imtəhan.
Gördüm ki, içmişəm çıxıb əqlü şüurdən»
Fərq etmədim cahanda ünası zükurdən.
Məst olmasaydım, olmaz idim maili-zina,
Məst olmasaydım, etməz idim cəngi-bərməla!;
Gərçi günahı az görünür camü badənin,
Amma dərini fəth qılır hər iradənin,
Harutu qıldı şürbü onun dərdə mübtəla,
Marutu qıldı şürbü onun varidi-bəla,
İçmə şərabı-nabı ki, ümmül-fəsaddır,
hər fitnədən şərab fəsadı ziyaddır
İçmə onu ki, içmədi peyğəmbəri-xuda,
İçmə onu ki, içmədi sultani-övliya.
Mey şürbü bil şəriəti-adəmdədir həram,
Bu əmrə ənbiyayi-izam etməyib qiyam.
Meyl etmə kim, şərabə, dimağə ziyanı
İçməz o kimsə ki. xirədi-nuktədanı var.
Seyyid edibdi tövbəni şüribi-şərabdən,
Ümmidi var cəzadə qutarsın əzəbdən.
ASİ qulundu əfv qıl, ey xaliqi-rəhim,
Feyzindən eyləmə onu novmid, ya kərim!

ƏHİBBANIN RİCASI

Nə olur, ey ədibi-əhli-cahan,
Edəsən pəndimi qəbul əlan,
Çəkəsən şiveyi-qəzəldən əl,
Qəzələ qoymayır qəzal məhəl.
Bəsdir etdin bu dəkli şerə həvəs,
Şeri almaz şairə əsla kəs.
Ehtiraq etdi kövkəbi-şüəra,
Bəsərdir Ütaridü Şira.
Sədi-əkbər qalıb səadətdən,
Sədi-əsğər düşüb kəramətdən,
Kövkəbi-Müştəri vəbalə düşüb,
Afitabi-səfa zəvalə düşüb.
Əhli-izzət cahanda xar olub,
Qəsri-nadan zərnigar olub.
Huşə gəl, mərdlik zamanı deyil,
Dəxi bidərdlik zəmanı deyil.
Olma bikar, ol mübaşiri-kar,
Gərçi bimüştəri qalıb bazar.
Yox mətai-hünər xəridarı,
Saldı gərdun kəsədə bazarı.
Demə əşar, rəsmi-şeri unut,
İndi sən bir təriqi-digər tut,
Nə olur nəqli-ənbiyayi-cahan,
Ola türki dilində xəlqə bəyan?
Cümlə ətfali-türkü şad edəsən,
Özünə həm cahanda ad edəsən.
Qala aləmdə yadigar sözün,
Ola rövşən bu macəradə gözün.
Sözü ol yarın eylədi təsir,
Necə kim, mey dilə verir təşvir
San Məsihi idi ol mələksima,
Eylədi mürdə könlümü ehya.
Qıldı tərğib ol fəriştənihad,
Oldu ruhül-qüdüs mənə ustad,
Oldu təlim Adəmə əsma,
Sənə həmd olsun, ey ilahi-səma!

Pir idim, tıfl oldu ustadım,
Feyzi-həqdən yetişdi imdadım.
Badeyi-nitqi etdi məst məni,
Eylədi əmrə paybəst məni.
Eylədim şərh-halə bəs iqdam,
Eylədi övni-qadirü əllam.
Bu hekayətlər ənbiyədəndir,
Şərh olub «Rövzətüs-səfa»dəndir,
Bikəmə biş etmişəm təhrir,
Vermədim hiç nüktəyə təğyir.
Cümlə bir qövmə kim, olub havi,
Dedim: «Əl öhdətü əlerravi»[1]

[İstinad1: Rəvayət edənin öhdəsinnə (babalı deyəin boynuna)].

ŞAMAXININ VƏZİYYƏTİNİN TƏSVİRİ

Saqiya, ey büti-gülçöhrə, gəlir fəsli-bahar,
Meyi-gülfamı gətir, mövsümi-işrət görünür.
Ruhi-Cəmşidi qılıb şad, gətir mey camın,
Yenə təbimdə mənim türfə bəşarət görünür.

Var ümidim, yenə güllər açılıb yaz olacaq,
Bülbüli-suxtədillər yenə dəmsaz olacaq,
Çox olub eyşü tərəb, möhnətü qəm az olacaq,
Açılıb laləvü gül, gör nə lətafət görünür!

Neçə illərdi ki, Şirvanə gəlib rəncü əzab,
Oldu çox kimsənələr zəlzələdən xanəxarab,
Kimiya kimi olub rahi-mədaxil nayab,
Neçə müddətdi ki, bu əhldə üsrət görünür

Şəhri-Şirvan idi Qafqazdə hər ölkəyə baş,
Xəlqinin könlü hamı gen, üzü gül tək bəşşəş,

Qəhtdən, zəlzələdən bizlərə təng oldu məaş,
İndi bizlərdə nə bir malü nə sərvət görünür.

Qəhtdə, zəlzələdə üsrətimiz gördü əyan.
İmperatori-müəzzəm bizə qıldı ehsan.
Nəqd pul, möhləti-tövci, həm əta eylədi nan,
Filhəqiqət ki, bu dövlətdə səxavət görünür.

Həqq edə Sani Aleksandra daim rəhmət.
Eyləsin mənzilü məvasını bağı-cənnət,
Verməsin salis Aleksandra hərgiz afət--
Ki. bu övladdə asari-ədalət görünür.

Şəhri-Moskovda bu il kim, o siracü vəhhac,
May ayında qoyacaq izzət ilə başına tac,
Gərçi xurşidi-cahan tacə deyildir möhtac,
Padşəhlərdə və lakin belə adət görünür.

Odu şahənşəhi-can, tacı ədalətdir onun,
Kəməri qüvvəti-həq, təxti fərasətdir onun,
Ləşkəri fəvci-mələk. yavəri qüdrətdir onun,
Hər yerə əzm eləsə, fəth ilə nüsrət görünür,

Harda olsa o şəhə bir neçə bədxahü bəxil,
Həq-təala edəcək keydlərin fit-təzlil,
Yağdırır teyri-Əbabil o qövmə siccil,
Əsfi-makövdə ol qövmə xəsarət görünür.

O zaman kim, qoyacaq tac bu şahi-dünya,
Olacaqdır mənəfis, eyləyəcək lütfü əta,
Barilaha, bizə də şəfqətin eylə icra.
Hamıdan çünki bizim əhldə zillət görünür.

Bir tərəf zəlzələdən evlərimiz oldu xərab,
Bir tərəf xəlvə bahalıqda yanıb oldu kəbab,
Bir tərəf getdi quberna, işimiz oldu əzab,
Müxtəsər, bizdədi aləmdə hər afət görünür,

Bu haman şəhrdi kim, adlanır idi Şirvan,

Bunda Şirvanşəhilər tutdu səadətlə məkan,
Əxsitan şah, Xəlil şah, o şahı-Xəndan,
Bax təvarixlərə gör bir nə hekayət görünür!

Mərkəzi-daireyi-cümlə vilayətdir bu,
Hasilavər yeri, şirin suyu şərbətdir bu!
Kim baharın görən adəm, deyə cənnətdir bu,
Nə günahı var onun? Sözdə ləyaqət görünür.

Şəhrimiz abü həvadə qoyub aləmləri mat,
Bakı Şirvanə bərabər ola bilməz, heyhat.
Məsəlin eybi nədir «bir olumu eşşəgü at...»?
Bu məsəldir, nə ki bir özgə ədavət görünür.

Var onun pisliyinə cümlə ətibbadə sübut,
Qışda Əraf sifət, yayda «misali-Bərəhut,
Mətləbim həcv deyil, bil ki, bu mənada, sükut,
Doğru söz acı olur, həqq mərarət görünür.

Bakının şəhri-Şəmaxi kimi samanımı var?
Ya ki şirin suyu, bir baqi-gülüstanımı var?
Kəpkü teyhusimi, ya sünbülü reyhanımı var?
Onda bir neftdən özgə nə əlamət görünür?

Var səriştələri lobər ilə ləngərdən,
Doludur sahili-məqsudləri gövhərdən,
Bir cəhətdən Bakı əfzəldi hamı kişvərdən--
Ki, sağirində, kəbirində dəyanət görünür.

Bizdə yoxdur, var olarda neçə yer şeyi-xəvas,
Safdil kimsədilər kim, hamısı mömini-xas,
Ari əzbüxlü həsəd, şeyi-sahibixlas,
O cəmaətdə hamı qeyrəti-millət görünür.

Biz gərəkdir eləyək şərh öz əhvalımızı,
Nə gərək Bakı sözü, dağıdalar dalımızı,
Döndərib tanrı ki, idbar edib iqbalımızı,
Əxtəri-bəxtə müddətdi nəhusət görünür.

Bir yaman dərd budur nazil olub tazə bəla,

İstənir töycü pulu, xəlq qılır vaveyla!
Gəldi bəy çıxdı. qalıb yerdə fəqirü füqəra,
Füqəra qövminə bir tazə qiyamət görünür.

Gördü dövlətli ki, şəhr əhli qalıb sərgərdan,
Neçə dəfə bizə pul, buğdalar etdi ehsan,
Borcdan çıxmamışıq biz hələ, çıxdı fərman,
Bilmirəm bizdə nə dövlət və nə sərvət görünür?!

İmperatur bu əhvaldən olsa hali,
Razı olmaz ki, pərişan ola xəlqin hali,
Ey «Ziya», yaz qəzetə, şərh elə bu əhvali,
Sənə, ey kani-ədəb, xəlqdə minnət görünür.

İvanov gündə yığıb xəlqi qılır hökmün əyan--
Ki, gərəkdir verəsiz töycü pulun, vermir aman,
Nə qədər icz edirik, yalvarırıq növhəkünan
Olmayır hiç riza, başqa küdurət görünür.

İntixab eyləmişik dörd nəfər əhli-hali,

Korsakov-Dondukova şərh edələr əhvalı,
Var ümidim ki, əgər haldən olsa hali,
Edəcəkdir rəhm ki, zatında mürüvvət görünür.

Birisi Mahmud ağadır, biri Sərkər Həsən,
Birisi hacı Əli Abbas, əla müstəhsən
Və Aleksan Lələyof hali bulardan, əhsən,
Fihəqiqət ki, bu dörd kəsdə himayət görünür,

Bular öz xərcləri ilə gedəcəkdir mərdanə.
Maskova, şəhri-Peterburqa, dəxi hər yanə,
Salacaqlar kişilər şəhrin işin samanə,
İş bilən şəxsdi, bunlarda fərasət görünür,

İşə getməkdə həsənbəy hamıdan müstəsna,
Pul işində Lələyofdan olacaq dərdə dəvə,
Dil işi olsa əgər, lazım olur Mahmud ağa,
Onda çox sürəti-göftəri-fəsahtə görünür,

Füqəralər qəminə qalsa bu dörd şəxs, xuda,
Bunlara nəsrətini nazil elə sübhü məsa!
Qorxuram eyləməyə bir neçəsi əhdə vəfa,
Çünki tənəpərvərə bu əmrdə zəhmət görünür,

Seyyida, qorxma, bu dörd kəs gedər, inşaallah!
Arizu nəxli verər bir səmər, inşaallah!
Yenə Şirvanə quberna gələr, inşaallah!
Kövkəbi-bəxtə bir özgə səadət görünür!

Ta düşə töycü pulun verməyə iş samanə,
Yenə möhlət olacaq bir neçə il Şirvanə,
Ya ki keçmişləri əfv eyləyəcəkdir şahənə,
Təbimə qeybdən ilhami-bəşarət görünür.

HACI RÜSTƏM BƏYƏ

Ey Rüstəmi-siminbəri sərvər, gözün aydın!

Vey gülşəni-dövlətdə sənubər, gözün aydın!

Əlminnəti-lilləh sədəfi-lütfi-ilahi
Göstərdi bu gün lölövü gövhər, gözün aydın!

Yəni ki, xuda Hacıya cudü kərəmindən
Bəxş eylədi fərzəndi-mütəhhər, gözün aydın!

Ol mahvücud ilə hərəmxaneyi-dövlət
Ayinəsifət oldu münəvvər, gözün aydın!
Çox var idi gül gülşənü gülzardə, amma
Artırdı bu gül gülşənə zivər, gözün aydın!

Bir şəm idi kim, qıldı cahan bəzmini rövşən,
Ya mərdüməki-didə kim, eylər gözün aydın.

Yüz şükr ki, məqbuli-ilah oldu dualar,
Məqsudü murad oldu müyəssər, gözün aydın!

Həqqində budur şamü səhər virdi-zəbanım,
Etsin sənin ol xaliqu-davər gözün aydın!

Versin Hacıya bir neçə övladi-mükərrəm,
Qılsın səni hər ləhzə mükərrər gözün aydın!

MƏNZUMƏ

Şükrilləh ki, yetişdim kamə,
Müşkriz oldu bəyazə xamə.
Hali-məxluqi-əzəl oldu bəyan,
Can-biçcan gətirdim ünvan.
Bir neçə dövrlər itmam oldu,
Gərçi möhnətlə günüm şam oldu.
Bir tərəf dəğdəğeyi-fikri-məaş,
Bir tərəf vəsvəseyi-səyü təlaş.

Bir tərəfdən qəmi-hicrani-nigar,
Bir tərəf cövri-sipehri-qəddar.
Gecələr rişteyi-canım yandı,
Şəm tək ruhi-rəvanım yandı.
Vəqt kim, mənzilim oldu xali,
Düşdü yadımə nigarın xali.
Xalını nöqtə görüb yad elədim,
Nöqtədən xatirimi şad elədim.
Qisseyi-Adəmi etdim təhrir,
Şeysin əhvalını qıldım təstir,
Oldu təhrir sifati-İdris,
O ki, hikmətlər edərdi tədris.
Salehü Hud hekayətlərini,
Söylədim cümlə rəvayətlərini.
Eylədim qisseyi-Qabili bəyan,
Möhnətü kürbəti-Habili əyan.
Gəldi izharə Xəlilür-rəhman,
Nəqli-Nəmrudi-ənud oldu əyan.
Nəqli-Şəddadi-şədid etdi zühur,
Qoymadım qisseyi-Babildə qüsür.
Bütşikən ol şəhi-dövrən oldu,
Həzrətə nar gülüstan oldu.
Ey xuda, dərdimə dərman eylə,
Atəşi-hicri gülüstan eylə!
Masiva hübbini dildən pak et,
Könlümü ayineyi-idrak et!
Kəbəni qoyma ki, bütxanə ola,
Dil gərək mənzili-cananə ola.
Bizə bəs eşqi-xudavəndi-əhəd,
«Laşərikə ləhu əllahü səməd»[1].
Mustafa haqqına, ey bari-xüda,
Şərəfi-mərtəbeyi-ali-əba
Seyyidi eyləmə məhşərdə zəlil,
Çün olub itrəti-Zəhrayə dəxil.
Bir üzüqarə qulundur bu fəqir,
Əfv qıl, hər nə edibdir təqsir!

[İstinad1: Şəriki olmayan allah hər şeyi eşidəndir (ayə). .].

HƏSƏDİN MƏZƏMMƏTİ

Bu zibə nüktəni Şeyxi-Şəbüstər,
Edibdir «Gülşəni-raz»ında müzmr,
Əgərçi farsidir ol məani,.
Mən etdim türkiyə təhrir ani.
Deyib qardaşə etmə etibarı,
Həsəddir qardaşın qardaşə karı.
Həsudi-canə ad qoydum bəradər,
Deyirsən naqisin namını xahər.
Çü şəhvət aralıqda kərgərdir,
Biri fərzənddir, biri pədərdir.
Məsih-asa atadan sən ibə qıl,
Nişiməngahuvu övci-səma qıl.
Həsəddən qətl edib Habili Qabil,
Batıb qanə tənə-biçarə Habil.
Həsəd viranə eylər xanimanı,
Həsəddir eyləyən viran cahanı.
Nələr tutdu görün ixvani-Yusif,
Həsəddən çah olub zindani-Yusif.

ARZU

Nə xoşdur yetmə aşiq vəslə-yarə,
Çəkə can kimi dildarın kənarə!
Ona şərh eyləyə hicran bəlasın,
Sirişki-çəşmi-zarın macərasın.
Xudavənda, behəqqi-İsü Yəqub,
Məni hicran əlində qoyma məğlub!

Yetir bu xəstəni vəsli-nigarə,
Mübəddəl qıl xəzanini bəharə.
Gözüm görsün rüxi-zibayi-yarı,
Görüm bəzmimdə yari-gülüzarı.
Qalıbdır hicrdə avarə Seyyid,
Bu dərdi-hicrə bilməz çarə Seyyid.

SEYYİDİN MÜNACATI

Cahan cəhəndədən, ey dustlər, kinayətdir,
Təsəvvür eyləmə kim, çayi-istirahətdir.
Əbəs cahan ona ad qoymadılar, ey arif,
Cahan çü bərqi-cəhəndə məqami-sürətdir.
Yüz il gər ömr edəsən, can yetən zamanda sona,
Belə təsəvvür olur, doğduğun bu səətdir.
Əgər min il edəsən ömr sən də Nuh kimi,
Səfineyi-əməlii qərqi-bəhri-rehlətdir.
Cahan nə Xızra vəfa eyləyər, nə İlyasə,
Bu bivəfayə ümid eyləmək səfahətdir.
Qiyamətin qopar ol gün ki, rehlət eylərsən,
Cahanda hər nəfəsin bəlkə bir qiyamətdir.
Xoş ol ki, xitəyi-əcsamə basmayıbdı qədəm.
Məqami-ruhdə bilqeyb cism rahətdir.
Nə gəlməyibdi cahanə, nə çəkməyib möhnət,
Diyari-paki-ədəmdə yatıb, fəraqətdir.
Nə yarə aşiq olub, nə çəkir qəmi-hicran,
Nə karı ahü fəğandır, işi nə möhnətdir.
Təsəvvür eyləmə kim, dövlət ilə rahət olur,
Kimin ki dövləti çoxdur, qərini-zəhmətdir.
Puli-məcəzdü dünya, əgər onu keçəsən,
Könul, o səmtə yolun kişvəri-həqiqətdir.
Zəmanə məzrəədir, onda ək əməl töxmin,
O töxm hansıdır? Bil: taətü ibadətdir.
Üzü qara, əli boş, çəkərindi Seyyidi-zar,
Ümidi səndən onun lütfüdür, inayətdir.
Əgər behiştə aparsan, təfəzzülündəndir,

Əgər cəhənnəmə salsan, yenə ədalətdir.
Bu qədr cürm ilə səndən deyil könül novmid,
Bilibdi dərgəhi-mövlani babi-rəhmətdir.
Cəza günündə bizim kimi rusiyahlərə,
Mühəmmədi-ərəbi sahibi-şəfaətdir.

A. S. PUŞKİN HAQQINDA

Təaləlla, zəhi-qadir, əlimü əqdəsü əla--
Ki, məcmui-cahanı altı gündə eylədi peyda.

Qılıb altımcı gün öz surətində xəlq insani,
Ədən bağında qoydu şadü xürrəm yavəri Həvvə.

Onun nəslində qoydu bir nicat əhlin ki, aləmdə
Onunla pak oldu məsiyətdən mərdümi-dünya. [...]
Nizami-aləmin icrasına hər qərndə bir kəs,
Rəisül-qövm olubdur ki, dolansın aliyü ədna.

Vücudə gəldi rusi-pürhunər Nuh oğlu Yafəsdəv,
Dəmi-təqşimdə mülki-şimali etdilər məva.

Həman rusun adilə adlanıbdır mülki-Rusiyyə
Və lakin dillərində var idi çox kəsrlər peyda.

Zəbani-rusi asan etməyə təqrirü təhrirə,
Əgərçi xeyli zəhmətlər çəkib hər arifü dana.

Vəli bu axırıncı dəfədə bir əfsəhü əkməl
Lisanü həm lüğati-rusi etdi tazədən ehya.

Aleksandr kim oldur Sergeyeviç Puşkin ləğəb
şair,
Neçə nafe kitab etmişdi ol şirinsüxən inşa.
Məcalislər tapıb ziynət o pakın nəsrü

nəzmindən--

Ki, guya hər kitab İncildir, təhrir edən Luqa.
Romanlar kim edib təhrir ol sərdəftəri-ürfan,
Əgər guş etsə zövqündən onun Məcnun olur Leyla.

Drığa, getdi dünyadən o şəxsi-arifü kamil!
Onun cənnətdə ruhun şad qılsın Həzrəti-İsa.

Əgərçi öz həyatında görübdür çox nəvazişlər,
Vəli, bəd əz vəfat oldu ona həm hörməti-üzma. [...]

Hümayi-mülkü dövlət, imperaturi-müəzzəmdən
Çıxıb fərman bu kim, təmir olunsun mərqədi-vala.

Olub təmir o valanın məzarı hökmi-şah ilə,
Şəhənşahi-müəzzəm qıldı öz asarını ibqa.

Xudaya, baqi olsun dövləti-sultan Aleksandr--
Ki, əhli-elmə etdi ehtiram ol şahi-bihəmta.

Nəinki əhli-elmə hörmət eylər öz həyatında,
Vəfatından sora elm əhlinin namın qılır ehya.

Zəhi sultani-adil qədrdən kim, zati-valası
Tapıbdır rəfət ilə cümleyi-aləmdə istisna.

Həmişə qıl dua, Seyyid, bu şahi-qədrdən üçün—
Ki, oldur əhli Qafqazə vəliyyi-neməti-kübra.